

Covid-19 Döneminde Çevreye Olan Etkileriyle Rekreasyon ve Turizm: Bir Farkındalık Çalışması (Recreation and Tourism with its Effects on the Environment in the Time of Covid-19: An Awareness Study)

* Ayşe ATAR ^a

^a Ondokuz Mayıs University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Management, Samsun/Turkey

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 20.09.2021

Kabul Tarihi: 23.11.2021

Anahtar Kelimeler

Rekreasyon

Turizm

Covid-19

Çevre

Sürdürülebilirlik

Öz

Covid-19 salgınının aniden ortaya çıkmasıyla birlikte insanların sosyal mesafe kurallarına daha da dikkat etmesiyle yöneldiği çevre, son iki yıldır tüm dünyanın kaçış noktası olarak gördüğü, rekreatif faaliyetlerini rahatça gerçekleştirebildiği en önemli kaynaklardan biri olmuştur. Turizm sektörü de doğayı aktif olarak kullanan örnekler arasında yer almaktadır. Bu bakış açısından yola çıkılarak turizm ve çevre ortak bir ilişkiyi simgeleyen kavramlardır. İnsan ile yaşadığı doğal çevre arasında bir taraftan ekonomik hayatın devamı bakımından, diğer taraftan turizm ve spor gibi birçok etkinlik çeşidinin yer aldığı rekreasyonel değerler bakımından yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu bakış açısından yola çıkılarak çalışmanın amacı, turizm ve rekreasyonel temelli doğayla buluşma arzusunun sürdürülebilirlik açısından çevreye olan etkilerinin ön plana çıkarılarak farkındalık sağlanmasıdır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi esas alınmış olup, kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Çalışmanın, bireylerin çevreye olan etkilerinin eğer olumsuz ise farkına varılarak minimize edilmesi açısından önemli olduğu, bunun yanı sıra minimize edilecek yöntemlerin öneriler kısmında verilecek olmasının da konuyla ilgili gerekli birimle yol gösterici olacağından ayrı bir fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Keywords

Recreation

Tourism

Covid-19

Environment

Sustainability

Abstract

Most of the recreational activities in recreation areas occur in nature. The tourism sector is among the examples that actively use nature. There is a close relationship between man and the natural environment in which he lives, on the one hand, in terms of the continuation of economic life, and on the other hand, in terms of recreational values, which include many types of activities such as tourism and sports. From this point of view, the aim of the study is to raise awareness by highlighting the environmental effects of the desire to meet nature based on tourism and recreation in terms of sustainability. In the study, the qualitative research method was taken as a basis, a conceptual framework. It is thought that the study is important in terms of recognizing and minimizing the effects of individuals on the environment if they are negative, and that the methods to be minimized will be given in the suggestions section, as it will provide a separate benefit as it will guide the relevant unit.

Makalenin Türü

Kavramsal

* Sorumlu Yazar

E-posta: aysee.atar@gmail.com (A. Atar)

DOI:10.21325/jotags.2021.950

GİRİŞ

Covid-19 salgını başladığı andan itibaren tüm dünyayı olumsuz bir şekilde etkilemiş, virüsün tahmin edilenden daha şiddetli bir şekilde seyretmesiyle de bazı kısıtlayıcı önlemlerin alınması şart olmuştur. Salgınlarla mücadele evresinde alınan bu önemlerden en önemlisi ise herkes tarafından da desteklenen "Evde Kal" uygulamasıdır. Bu uygulama ile günün çoğu zamanları evde kalmak zorunda olan bireyler dışarı çıkılmasına izin verilen saatlerde bu haklarını zaruri ihtiyaçları hariç açık alanlarda hava alarak ve rekreatif faaliyetlerini gerçekleştirerek geçirme isteği içerisinde olmuşlardır. Her ne kadar hareket faaliyetleri evde bulunan şartlarla da yapılabilse de sürekli evde olmanın vermiş olduğu durgunluk halinin atılması için dışarı çıkılan zamanlarda çevre ile uyumlu aktif faaliyetlere eğilim daha da fazlalaşmıştır (Aydın & Tütüncü, 2021: 100). Çünkü, bugün tanımına dikkatli bir şekilde bakacak olursak rekreasyon, insanın sağlıklı yaşamak ve verimli çalışmak için bozulan bütünlüğüne dilediği aktivitelerle yeniden erişmesi olarak tanımlanmaktadır (Kılıçaslan, 2008). Rekreasyon alanları ise, rekreasyonel aktivitelerinin gerçekleştirildiği mekanlar olarak tanımlanabilir (Uzun, 2005). Belli bir dönem içerisinde aniden veya planlı bir şekilde ortaya çıkan olumsuz koşullar ve şehir içi rekreatif faaliyetlerinin yetersizliği nedeniyle bireyler çevreyle daha iç içe olacakları rekreasyon kaynaklarına yönelmektedir. Özellikle sahip olduğu doğal, kültürel ve görsel değerler nedeniyle doğal çevrenin ne önemli unsurlarından olan ormanlık alanlar en çok tercih edilen rekreasyon kaynaklarının başında gelmektedir (Akten & Akten, 2011; Aslanboğa & Gül, 1999; Atken, 2003). Ayrıca ormanlık alanlar çeşitli rekreasyon kullanımları için doğal kaynakların önemli bir kısmını bir arada sunabilmekte, insanlara fiziksel ve ruhsal yönden olumlu katkılar sağlamaktadır (Akten & Akten, 2011). Buradan hareketle orman rekreasyonu, orman içinde ve yabanıl çevredeki doğal kaynaklara bağlı rekreasyon etkinlikleri ve deneyimleri olarak tanımlanabilir (Hammit, 2004). Çevre ise, canlıların içinde bulunduğu ve tüm hayati etkinliklerini sürdürdüğü ortam ya da koşullar olarak tanımlanabilir (DPT, 1997).

Kent çevresinde görülen olumsuz sonuçlar, insan- çevre ilişkisinin sağlıklı biçimde yürümesini sağlayacak rekreasyon alanlarına olan gereksinimi arttırmaktadır (Karahana & Orhan, 2009). Fiziksel ve ruhsal gereksinimlerini karşılama çabasında olan insanlar sosyal, kültürel, ekonomik ve fizyolojik olanakları ile boş zamanlarını değerlendirmek ve yitirdikleri enerjilerini yeniden kazanmak amacıyla rekreasyon alanlarına yönelmektedirler (Şimşek ve Korkut, 2009). Rekreasyon alanlarında yapılan rekreasyon etkinliklerinin büyük bir kısmı doğada meydana gelmektedir. Yani, rekreasyon amacıyla kullanılan kaynakların çoğu doğadadır. Turizm sektörü de doğayı aktif olarak kullanan örnekler arasında yer almaktadır. Bu bakış açısından yola çıkılarak turizm ve çevre ortak bir ilişkiyi simgeleyen kavramlardır. Çevre, bir turizm kaynağı olma özelliğini taşıırken, turizmin en önemli etkileri de çevreye olmaktadır. Turizm, bir yandan ihtiyacı olana turizm verilerini yoğun bir biçimde kullanan, bir yandan da tekrar kullanabilmek adına korumak zorunda olan bir sektördür. Özellikle doğal ve ekolojik veriler için bu yargı daha da önem taşımaktadır. Çünkü turizm faaliyeti toplumsal verilerden çok doğal verilere gereksinim duymaktadır. Bu yüzden, insan ile yaşadığı doğal çevre arasında, bir taraftan ekonomik ve hayatın devamı bakımından, diğer taraftan turizm ve spor gibi birçok etkinlik çeşidinin yer aldığı rekreasyonel değerler bakımından yakın bir ilişki bulunmaktadır (Karaküçük, 2008). Doğada yapılan bu rekreatif etkinlikler beraberinde de bir takım çevresel sorunlar getirmektedir. Bu etkinliklerin doğal alandaki etkileri, etkinliklerin neden olduğu değişikliklerin belirginliğine ve büyüklüğüne göre olumlu ya da olumsuz olabilir (Turton, 2005).

Bu bakış açısından yola çıkarak çalışmanın amacı, Covid-19 sonrası yaygın olarak yapılmaya başlanan doğa temelli turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin, çevreye olan etkilerini ortaya çıkararak farkındalık yaratmaktır. Özellikle Covid-19'dan sonra arttığı gözlenen doğayla iç içe olma eğiliminin, çevreye olan etkilerinin ne derece olduğunun anlaşılması çalışmanın yapılmasını gerekli kılan en önemli unsurdur. Bunun yanı sıra çalışmanın, Covid-19 süresince rekreasyonla ilgili yapılan çalışmaların geneline hitap etme özelliğiyle alan araştırmacıları ve uygulamacılara yol gösterici olması sebebiyle de sektöre fayda sağlayacağı düşünülmektedir (Bae & Chong, 2020; Wanchyuni & Kusumaningrum, 2020; Aydın & Tütüncü, 2021; Temizkan vd., 2021; Türker, 2020; Üner,2021; Yenişehirlioğlu & Salha, 202; Düzgün,2021; Hoque vd.,2020; Aydın & Doğan, 2020; Chebli & Said, 2020; Gün & Tutcu,2021; Arslan & Kendir, 2020). Çalışmada nitel araştırma yöntemi esas alınmış olup, konuya ilişkin kaynak ve doküman incelemesi gerçekleştirilerek kavramsal bir çerçeve oluşturulmuş, Covid-19, rekreasyon ve turizm kavramları çevreye olan etkileri açısından ele alınıp değerlendirilmiştir. Çalışmanın, bireylerin çevreye olan etkilerinin eğer olumsuz ise farkına varılarak minimize edilmesi açısından önemli olduğu, bunun yanı sıra minimize edilecek yöntemlerin öneriler kısmında verilecek olmasının da konuyla ilgili gerekli birimle yol gösterici olacağından ayrı bir fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Çevreye Etkileriyle Rekreasyon ve Turizm

2019 yılında Çin'in Wuhan Şehrinde başlayarak kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alan virüs temelli Covid-19 salgını 11 Mart tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemik hastalık olarak adlandırılmıştır (WHO,2020). Covid-19 salgınının dünya üzerinde tahmin edilenden daha ciddi oranda seyretmesi, iletişimi daha çok teknolojik cihazlarla mümkün kılıp zamanla hareket kısıtlamasını da beraberinde getirerek bireyleri yalnızlaştıran bir özellik göstermeye başlamıştır. Haliyle bireylerde temel ihtiyaçlarının karşılanmasının dışında en önemli şey olan psikolojik tatmini doğaya kaçarak bulmaya çalışmışlardır (Aydın & Tütüncü, 2021).

İnsanoğlu yüzyıllarca doğaya hükmetmenin yollarını aramış, doğayı yalnızca işletebilecek, istediği hammaddeleri üretebilecek ve nükleer atıklar da dahil birçok sanayi atıklarını saklayacak bir olgu olarak görmüştür. Doğa sanayileşme ile beraber, sonsuz bir kaynak olarak kabul edilmiş ve kullanılmış, doğanın kendini yenileyebilme yeteneğinin sınırlı olduğu, bozulan doğal dengenin bir daha düzelmek üzere tahrip olacağı çok geç fark edilmiştir (Karaküçük, 1999). Çevre, son zamanlarda bütün dünyayı meşgul eden ana meselelerden biri olmuştur. Çevre, insanın içinde yaşadığı ortamı teşkil eden bütün sosyal, biyolojik, fiziki ve kimyevi faktörlerin bir bileşimi olarak değerlendirilebilir. Doğaya yapılan her olumsuz girişim ve müdahale çevre sorunlarını oluşturmuştur. Çevre sorunlarının toplum yaşamını olumsuz yönde etkilemeye başlaması, yönetimin her düzeyde sorunları çözecek yeni politikalar geliştirmesine, bu politikaları çevreyle uyumlu hale getirmesine sebebiyet vermiştir. (Karaman, 1996).

Rekreasyon ve çevre ilişkisi, insanların monotonluktan, sıkıcı bir şehir hayatından ve hareketsizlikten kaçış olarak, özellikle açık alanları rekreatif etkinliklerinde tercih etmeleri sonucu daha belirgin ortaya çıkmaktadır. İnsanların uzun süre evlerinde kaldıktan sonra açık hava rekreasyonuna ihtiyaç duyması kaçınılmaz olmuş, bireyler bu dönemlerde daha çok park, kamp, trekking, balıkçılık gibi aktivitelere yoğun bir şekilde yönelerek doğayla iç içe olmaya başlamıştır (Üner,2021).

Turizm ve rekreasyon faaliyetleri, açık havada gerçekleştirildiği için öncelikli olarak, açık hava rekreasyonuna katılanların doğal çevreye verebileceği etkilerin bütünsel olarak da analizi gerekmektedir. Evert, açık hava rekreasyonuna katılanların doğal alanlarda meydana getirebilecekleri etkilerin özelliklerini aşağıda belirtildiği şekilde irdelemiştir (Evert, 1999);

- **Etkiler değişik boyutlardadır:** Açık hava rekreasyonuna katılanların çevreye verebilecekleri etkilerin boyutları farklıdır (makro ya da mikro düzeyde olabilir). İster rekreasyonel ister turizm boyutunda olsun çevreye yaratılan etkiler makro ve mikro olarak doğayı etkileyebilme kapasitesine sahiptir.

- **Kullanım etki yaratır:** Eğitsel çabalara rağmen insanlar, doğal alanlarda gerçekleştirdikleri açık hava rekreasyonu sırasında çevreye dolaylı ya da dolaysız etkide bulunurlar. Dolaysız etki, ziyaretçilerin etrafa çöp atması gibi davranışlardan kaynaklanabilir. Dolaylı etkiye örnek olarak da açık hava rekreasyon alanlarını ziyaret edenlerin “ekolojik maliyetlerini” verebiliriz.

- **Kullanım etkileri zamana bağlıdır:** Birçok durumda kullanımdan kaynaklanan etkilerin büyük bir bölümü kullanımın başlangıcında gerçekleşir.

- **Rekreasyon faaliyetlerinin türleri:** Birçok durumda faaliyetlerin türü, kullanıcı sayısı kadar önemlidir. Örneğin yaban alanlarındaki yöneticiler, ziyaretçilerin çevreye verebilecekleri zararı azaltmak için ateş yakmak, ata binmek gibi faaliyetleri sınırlandırmak istemektedirler.

Covid-19 yayılımının etkisinin artmasıyla rekreasyon ve turizm faaliyetlerinin doğal çevreye nasıl bir etkisinin olduğu konusuna ziyaretçilerin aynı sıkıntıları yaratmasından dolayı ayırım yapılmaksızın bakılabileceği düşünülmektedir. Rekreasyon etkinlikleri, etkinlik çeşidine göre, değişik çevrelerde birçok ekolojik bozulmalara neden olabilmektedir. Örneğin kıyı bölgelerde ve göl kenarlarında, birçok kimsenin barınması ve etkinlikte bulunmaları sonucu sahil kumları, otomobil ve insan çığnemeleri sonucu erozyon başlatmakta ve kumlar tarım arazilerine akarak, onların verimsizleşmelerine neden olmakta, aynı zamanda göllerde olumsuzluklara yol açmaktadır (Karaküçük,2008, Düzgün, 2021).

Rekreasyon etkinliklerinin çevreye olan en olumsuz sonuçları kuşkusuz ateş ve çöp olarak kendini göstermektedir. Dikkatsiz ve kontrolsüz yakılan bir ateş güzel bir doğa parçasını içindeki bütün canlılarıyla beraber korkunç bir şekilde yok edebilmektedir. Çöp özellikle turizm ve sportif amaçlı yapılan rekreatif etkinliklerde büyük bir sorun teşkil etmektedir. Sporcularda, gelişmemiş çevre bilinci doğayı bir çöplüğe dönüştürebilmektedir. Özellikle, dağcılık sporunda, ana kamp yerleri bir çöplüğü andırmaktadır. Sporun, genellikle doğadaki olumsuz etkilerini, su sporları yapan sporcuların seyircilerin nehirlere, ırmaklara, göllere verdikleri zarar, kış sporları yapan sporcu ve seyircilerin ormanlara ve dağlara verdikleri zarar ile doğaya yönelik kitle veya sağlıklı yaşam sporlarını yapan insanların oluşturdukları zararlar olarak gösterdiği söylenebilir. Ancak, sporcuların büyük bir kısmı bu konuda, çevreye karşı duyarlı ve kendilerini doğaya karşı çok yakın hissederek, doğanın korunması ve bozulmadan öyle kalmasına önem vermektedirler. Almanya’da 1986 yılında yapılan bir araştırma, bu yöndeki kanaatları desteklemektedir. Araştırma ayrıca su sporlarıyla uğraşanların kış sporlarıyla uğraşanlara oranla doğaya karşı daha bilinçli olduklarını da ortaya koymaktadır (Zeydan, 2012; Spalding & Parrett, 2019).

Hizmet sektörü olmasından dolayı zaten kırılğan bir yapıya sahip olan turizm sektörü sonuçlarıyla ilgili daha önce hiç deneyim sahibi olmadığı bir virüsle karşılaşmış ve bununla herhangi bir planı olmadan mücadele etmek

durumunda kalmıştır. Sokağa çıkma kısıtlamaları, sosyal mesafe kuralları ve salgından dolayı belirli zamanlarda yasaklanan günlük yaşam rutinleri her sektörü etkilediği gibi turizm sektörü faaliyetlerini de durma noktasına getirmiştir (Baker vd.,2020). Psikolojik tatmin için her yıl belli zamanlarda bulunduğu bölgeyi terkederek seyahat etmeyi, seyahatleri sırasında farklı destinasyonlar görmeyi, farklı yörelerdeki yemekleri denemeyi seven turistin bunlardan mahrum kalmalarından dolayı duydukları özlem onlarda farklı bir motivasyon unsuru oluşturmuştur.

Tablo 1: 2020 Ocak-Ağustos Döneminde Bölgelere Göre Dünya Turizmindeki Kayıp Oranları (UNWTO)

Bölge	Ocak	Şubat	Mart	Nis.	May.	Haz.	Tem.	Ağus.	Yıllık Değ.
Avrupa Geneli	5	2	-61	-98	-96	-88	-72	-69	-68
Orta ve Doğu Avrupa	1	-2	-46	-97	-97	-89	-83	-83	-69
Kuzey Avrupa	5	4	-57	-97	-97	-94	-87	-85	-72
Akdeniz kıy. Güney Avrupa ülkeleri	5	1	-69	-97	-96	-89	-69	-64	-69
Batı Avrupa	8	6	-64	-98	-97	-82	-63	-62	-63

Kaynak: (TÜRSAB, 2020, s. 6)

Birleşmiş milletler dünya turizm örgütünün salgını takip eden yıl verilerine bakıldığında tüm dünyayı ciddi oranda etkisi altına aldığı kaçınılmaz bir gerçektir. Yaşanan bu beklenmedik kriz 2009 yılında tüm dünyayı yine etkisi altına alan ekonomik krizin etkilerine kıyasla 8 kat daha fazla olduğu görülmektedir (Türsab, 2020).

Kısıtlamalara bağlı olarak Covid-19'n etkisinin azaltması ile birlikte değişen kriterler de göz önüne alınarak bireyler turizme ve doğaya olan özlemleri ile de birlikte turistik bölgelere seyahate yönelmiş, çoğu turist geçen yıllara oranla otellerde kalmaktan ziyade doğa temelli turizm faaliyetlerine daha çok katılım göstermiştir (Düzgün, 2021; Wen vd.,2021; Yenişehirlioğlu & Salha, 2020: 366).

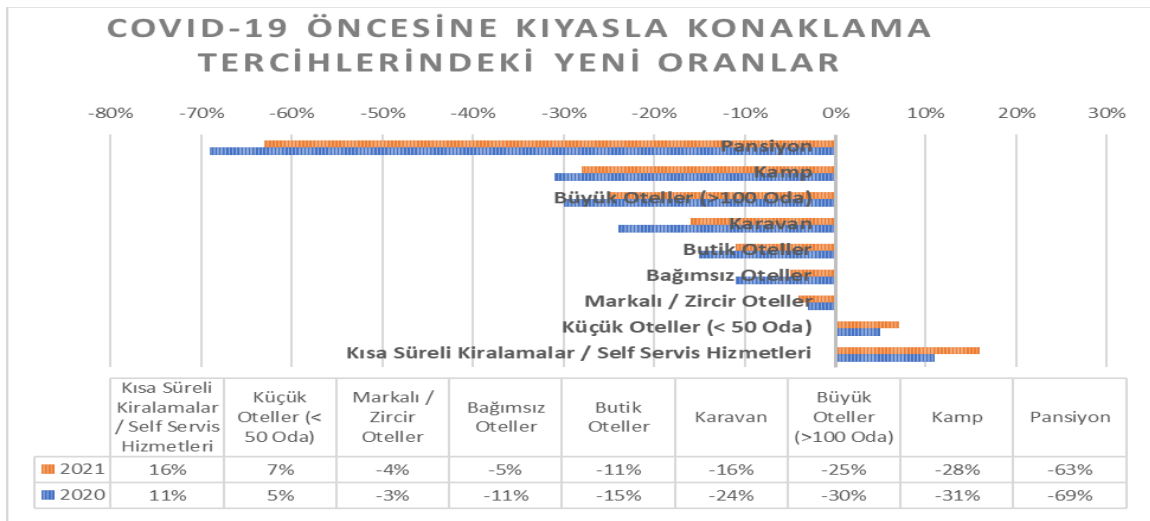
Pandemi öncesi turistlerin tatil seçeneklerindeki önemli kriterlerin başında fiyat gelirken pandeminin giderek yayılması ve insan hayatını tehdit etmesiyle birlikte bu unsur yerini hijyen, sosyal mesafe ve güvenlik konularına bırakmış bu da haliyle turistlerin tatil tercihlerini bu unsurlara dikkat edecek şekilde seçmeye yöneltmiştir (Üner,2021). Belli unsurlar dikkate alınarak tatil tercihlerinde covid-19 yayılımından sonra özellikle dikkat ettikleri konuların başında ulaşım gelirken bunu Covid-19 öncesi dönemde ilk sıralarda yer almayan ama artık ciddi öneme sahip olan sosyal mesafe, sertifikasyon, temizlik, güvenlik ve hijyen kriterleri takip etmiştir (Kılıç vd.,2020: 564).

Şekil 1: Covid-19 Sonrası Turistlerin Tatil Tercihlerindeki Kriterlerine Ait Kelime Bulutu

Örneğin pandemi öncesi bireylerin yaşam standartlarına bağlı olarak tatil tercihlerini küçük veya büyük konaklama işletmelerinde geçiren çoğu turistin, pandemi koşullarında daha güvenilir gördüğü farklı konaklama seçeneklerine yönelttiği gözlemlenmektedir. Bu seçenekler arasında butik oteller, oda-kahvaltı veya sadece oda konseptli oteller, apart oteller, konut kiralama tercihi, kamp ve karavan turizmi gibi alternatif turizm türleri yer alır. Aynı şekilde pandeminin sebep olduğu fiziksel mesafe kaygısı ile yat turizminin de popülaritesi artmıştır (Çetinkaya vd., 2020). 2020 yılında çoğunluğunun turizm akademisyenleri olduğu bir çalışmada "Sizce Koronavirüs (Covid-19) salgınının Dünya'da turist davranışları üzerinde ne gibi etkileri olacaktır?" sorusunun cevabına büyük bir çoğunluk turistlerin covid-19 kaynaklı resort otel ve her şey dahil sistemini bırakarak daha küçük butik otelleri, devremülk yazlık gibi konaklama türlerini tercih edeceklerini belirtmiştir (Türker,2020). Yapılan diğer çalışmalar da göstermiştir ki covid-19 salgınından sonra ortaya çıkan harita, turistleri diğer turizm alanları ile kıyaslandığında kamp turizmine daha çok yönlendirmiştir. Çünkü covid-19 ölçeği açısından değerlendirildiğinde sosyal mesafe korunarak gerçekleştirilebilen en iyi destinasyon kamp alanlarıdır (Craig & Karabaş, 2020; Craig vd., 2021).

Tablo 2: Covid-19 Sonrası Değişen Tatil Tercihleri

Kaynak: Data-Driven Solutions Empowering The Hospitality Industry-<https://str.com/data-insights-blog/tourism-after-lockdown-shifting-preferences-accommodation-types>

Tablo 2’de turistlerin tatil anlayışlarının yukarıda da bahsedildiği üzere daha az insanın bulunduğu (küçük oteller), doğayla birleşmesine imkân tanıyan müstakil standartlara (kısa süreli kiralamalar) uygun şekilde düzenlenmiş sosyal mesafenin dikkatlice korunabildiği konaklama tercihlerine dönüştüğü görülmektedir. Burada diğer çalışmalara

kıyasla dikkat edilmesi gereken husus kamp ile ilgili görüşlerin tam olarak netlik kazanamamasıdır. Bazı çalışmalar da sosyal mesafe, güvenlik ve hijyen kurallarına uyduğu düşünüldüğünden kamp alanları ve kamp turizmi destekleyici nitelik taşıırken, yukarıda bahsedilen tabloya göre güven kaybı yaşamış bir alternatif turizm şekli olarak görülmektedir. Kamp alanlarında olan taşıma kapasitesi fazlalıklarından, bu fazlalığa yönelik olarak da hijyen kurallarının ihlal edilme ihtimalinden dolayı her ne kadar kamp turizmi ile ilgili ortak bir karara varılamamış olsa da turistlerin tatil türlerini ve aktivitelerini seçerken doğaya, doğal çevreye yönelim durumlarının artış gösterdiği/göstereceği günümüz gerçeği olarak karşımıza çıkmaktadır (Kılıç, vd., 2020; Yenişehirlioğlu & Salha, 2020)

Turizm ve çevre daha önce bahsedildiği üzere ortak bir ilişkiyi simgeleyen kavramlardır. Çevre, bir turizm kaynağı olma özelliğini taşıırken, turizmin en önemli etkileri de çevreye olmaktadır. Bu ilişkilerin yaşamsal nitelikte olduğu, turizmin var olması için çevrenin yaşaması gerektiği ortadadır (Alaeddinoğlu & Rol, 2020; Küçüktopuzlu, 1991). Turizm, bir yandan turizm verilerini yoğun bir biçimde kullanan, bir yandan da korumak zorunda olan bir sektördür. Özellikle doğal ve ekolojik veriler için bu yargı daha da önem taşımaktadır. Çünkü turizm faaliyeti toplumsal verilerden çok doğal verilere gereksinim duymaktadır (Usal, 1998). Turizm ile çevre arasında üç önemli unsur bulunmaktadır (Inskeep, 1991; 339).

- Fiziksel çevrenin birçok unsuru turistler için çekim kaynağıdır.
- Turizm tesisleri ve altyapısı, çevrenin bir yönünü teşkil eder.
- Turizmin gelişmesi ve bir alanın çevresel kullanımı çevresel etkiler yaratır.

Yapılan araştırmalar turistik tüketicilerin Covid-19 salgınının gelmesiyle birlikte az gelişmiş kıyı ve kırsal yerler, milli parklar ve doğa rezervleri gibi daha nadir bölgelere yöneleceği yönündedir. (Adolph vd, 2020; Seraphin & Ivanov, 2020). Covid-19'n etkisinin artmasına paralel olarak bunu düşünen turist sayısının da yükselmesi doğal güzellikleri korunan bölgelerin turistik açıdan yıpranmasına sebep olabilir. Turizm ve rekreasyon faaliyetleri çevre üzerine olumlu ve olumsuz olmak üzere iki tür etkide bulunduğu söylenebilir. Covid-19 salgınının ortaya çıkmasından dolayı bireylerin doğal çevreyle kalma arzusundan kaynaklı etkisi giderek artan turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin çevre üzerine olumsuz etkileri özetle şu şekilde sıralanabilir (Adolph vd, 2020; Düzgün, 2021; Seraphin & Ivanov, 2020; Wen vd., 2021; Yenişehirlioğlu & Salha, 2020: 366).

Tablo 3: Rekreasyon ve Turizmin Çevreye Olan Olumsuz Etkileri

• Su Kirliliği	• Ekolojik Bozulmalar
• Hava Kirliliği	• Çevresel Tehlikeler
• Gürültü Kirliliği	• Arkeolojik ve Tarihi Yerlerin Tahrip Edilmesi
• Atık Sorunu	• Biyoçeşitlilik tehdidi
• Karbon Ayak İzi	• Doğaya Yönelik Aşırı Turizm Hareketleri

Kaynak: Tablo yazar tarafından literatür derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 3'de de bahsedildiği üzere turizmin doğa üzerinde birçok olumsuz etkisi olabilir. Pistlerin, otoyolların ve kıyı otellerinin inşası, kumul ekosistemlerinin yok edilmesi, bilinçsizce ortaya çıkan atıkların kıyıya yakın suları kirletmesinin yanı sıra bireysel aktivitelerin sıklıkla yapılmasının yarattığı aşırı turizm hareketlerinden doğan kuma yuva yapan kaplumbağa popülasyonları gibi hayvan popülasyonunun ve mercan resiflerinin yok edilmesi (Lutcavage vd., 2017), tur teknelerinin göç eden balinaları rahatsız etmesi (New vd, 2015) gibi biyoçeşitliliği tehdit eden olumsuzlukları da bünyesinde barındırmaktadır. Buradan yola çıkarak bilinçli bir şekilde yerine getirilemeyen turizm

ve rekreasyon faaliyetlerinin karbon ayak izi miktarını artırarak çevreye olumsuz bir yayılım gerçekleştirdiği yorumu da yapılabilir.

Ewert, rekreasyon ve turizm faaliyetlerinin yaban hayatı üzerine yarattığı olumsuz etkileri gruplandırmıştır (Ewert, 1999). Covid-19 yayılımının da artmasıyla doğaya olan eğilimleri daha da artan ziyaretçilerin yaban hayatı üzerinde yarattığı etkilerin en ilgi çekici olanı, hayvanların bilinçsizce beslenmesidir. Hayvanlara iyi niyetle yaklaşan ve onları doğal olmayan yollarla beslemeye çalışan insanlar, çoğu zaman bu hayvanları rahatsız ettiklerinin ve onların doğal yaşantılarına zarar verdiklerinin farkında değildir. Bu nedenle yaban hayatına yapılacak en büyük fayda, onları doğal ortamlarıyla baş başa bırakmaktır. Nitekim yapılan diğer çalışmalar da bilinçsizce yapılan spor ve turizm gibi aktif rekreasyon faaliyetlerinin doğal çevre üzerinde yaratmış olduğu etkiler arasında gürültü, motorlu araçlarla yapılan faaliyetler sonrası konaklayan ya da göç eden hayvanlarının rahatsız edilmesi, bitkilerin çiğnenmesi, erozyon gibi olumsuz sonuçlara sebep olduğunu göstermektedir (Reynolds & Elson, 1996).

Rekreasyon kavramını içerisinde barındıran rekreatif faaliyetler ve turizm etkinliklerinin Covid-19 ile birlikte çevreye olan etkisini artırarak gelen olumsuz etkileri olduğu gibi olumlu yönden de etkileri bulunmaktadır. Bunlar;

- İnsanların boş zamanlarını olumlu etkinliklerle değerlendirebilme bilincine ulaşmaları belirli bir eğitim almalarını gerektirmektedir. Bu eğitim ise, kişilere, boş zamanlarını çevreye zarar vererek değil, bilakis çevreyi koruyarak ve zenginleştirerek değerlendirmesi davranışını kazandıracaktır. Covid-19 salgınının ortaya çıkmasıyla birlikte doğal çevrenin değerini daha iyi anlayan bireyler hem turistik hem de rekreatif faaliyetlerinde çevreyi sürdürülebilirliğini dikkate alan bir kullanım farkındalığı kazanabilmektedir.

- Rekreasyon faaliyetlerine katılan bireylerin doğada bıraktıkları beslenme artıklarından diğer canlılar istifade etmektedirler. Burada çöp ile doğada kaybolacak ya da canlıların yiyebilecekleri artıkları ayırmakta fayda vardır.

- Çevrenin rekreasyon amaçlı kullanım talebinin artması sonucu kent içi veya kent dışı yeni düzenlemelere gidilmesi ihtiyacını doğurmaktadır. Kent içinde düzgün, amaca uygun ve çevre güzelliğine katkı sağlayacak parklar, yeşil alanlar, oyun ve spor sahaları gibi yerler yapılabilmektedir (Karaküçük, 2008).

- Alternatif turizm türlerinin ortaya çıkmasına olanak sağlanmış bu ortaya çıkan turizm türleri ile birlikte bireyler doğal çevreyle olan uyumlarını daha aktif ve sürdürülebilir hale getirmeye başlamıştır. Covid-19 döneminde ihtiyacı daha da hissedilen bu alternatif turizm türlerinden en önemlileri zaten kendisini gösteren fakat pandeminin de hızla yayılmasıyla etkisini daha da artıran kamp turizmi, trekking etkinlikleri, glamping turizmidir. Kamp turizmine benzeyen fakat kamp turizminden farklı olarak konforlarından vazgeçmeden doğayla iç içe olma fırsatını sunan bir turizm şekli olarak ifade edilmektedir. Lüks otellerde bulunan hizmet mantığından ödün vermeden tasarlanan bu turizm çeşidinde ki en önemli nokta turistlerin doğayı kullanarak katıldıkları rekreatif faaliyetlerde kendilerini psikolojik olarak da iyi hissetmelerini sağlamaktır (Düzgün, 2021: 149; Urdal & Uğurlu, 2016:1217).

Rekreasyon, turizm ve çevre arasındaki ilişki genel olarak değerlendirildiğinde; çevrenin turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin yaratıcı elemanlarını oluşturduğu göstermektedir. Turizm ve rekreasyon eğilimlerinin çevreyi tahrip edici bir etki olmasının yanı sıra çevrenin koruyucusu da olduğu düşünülmektedir. Bu durum, rekreasyon-turizm-çevre ilişkilerinde bir çelişkinin varlığını ortaya koymakla birlikte, turizmin iyi organize edilmesiyle, çevreyi koruyucu fonksiyonuna etkinlik de kazandırmaktadır (Olalı & Timur, 365). Eko-turizm gibi ekolojik olarak sürdürülebilir aktiviteler bile dikkatli bir şekilde yönetilmezlerse olumsuz çevresel etki bırakmaları olasıdır (Panizzon

& Boulton, 2000). Yaşanılan doğal çevreyi, bugün ve gelecekte çekici kılabilen turistik ve rekreatif destinasyonlar doğal çevreye yönelik unsurları dengeli bir şekilde kullandıklarında bölgenin ekonomik yararlarından daha fazla pay alabilecekleri gibi (Usta, 2001; 161) iyi yönetilmeyen bir turizm ve rekreasyon faaliyeti; doğal çevrenin tahribi, manzaranın bayağılaşması, hava, su, toprak kirlenmesi, kamu sağlığını tehdit edici şekilde olumsuz etkileri de beraberinde getirebilmektedir (Olahı & Timur, 1988; 364- 365).

Sonuç ve Öneriler

Bireylerin turizme ve rekreasyonel aktivitelere karşı değişen tutum ve davranışlarının ana sebebinin covid-19 salgınıyla birlikte ortaya çıkan yüksek oranda risk ve korku faktörü olduğu düşünülmektedir. Çünkü bugün genel tüketici davranışlarında olan risk algısı ve korkunun tüketici davranışları değiştirmesi gibi Covid-19 salgınının da turistik tüketicinin davranışlarını ve tercihlerini değiştirmiş olması beklenen bir davranış şeklidir (Kılıç vd.,2020; Neuburger & Egger, 2020). Rekreasyon ve turizm faaliyetlerinin büyük bir kısmı doğada ya da doğal alanların (deniz, güneş, kum) yoğun olduğu alanlarda meydana gelmektedir. Yani, rekreasyon ve turizm amacıyla kullanılan kaynakların çoğu doğadadır ya da doğal çekicilik unsurudur. O halde, insan ile yaşadığı doğal çevre arasında, bir taraftan ekonomik ve hayatın devamı bakımından, diğer taraftan turizm ve spor gibi birçok etkinlik çeşidinin yer aldığı rekreasyonel değerler bakımından yakın bir ilişki söz konusudur. Bu etkinliklerin doğal alandaki etkileri, etkinliklerin neden olduğu değişikliklerin belirginliğine ve büyüklüğüne göre olumlu ya da olumsuz olabilmektedir. Ayrıca rekreasyonel etkinliklere katılan kişilerin çevresel sorunlara karşı duyarlılıkları da doğal alana bırakılan etkinin olumlu veya olumsuz olmasında büyük pay sahibidir.

Tablo 2’de turistlerin konaklama tercihlerinde yaptıkları değişimlerine göre verilen grafik ile birlikte Covid-19 sonrası turist davranışlarında ve tatil alışkanlıklarında görülecek değişimlerin sadece turizmin çeşidi ve mekân seçimiyle sınırlı kalmayacağı beklenmektedir. Mevcut pandeminin turistleri daha dikkatli ve daha bilinçli olmaya teşvik etmesinden dolayı turizmin doğayla olan ilişkisi, etik kurallarına uygunluk ve sürdürülebilir turizm konuları da ön plana çıkacak ve bu dönemden sonra da ciddi değişiklikler yaşanacağı düşünülmektedir. Çünkü turizm ve rekreasyon faaliyetleri bir yandan çevre öğelerini kullanırken diğer yandan da bu öğeleri korumak zorundadır. Bu korumanın gerçekleşebilmesi için birçok ülkede doğal alanlar çeşitli yöntemlerle koruma altına alınmış ya da alınmaya devam etmelidir.

Literatürden faydalanarak oluşturulan çalışmanın çıktıları göz önünde bulundurularak hem akademiye hem de destinasyon yönetim uygulayıcılarına geliştirilen öneriler aşağıdaki gibidir:

- Covid-19 salgınından dolayı turistik tercihlerin doğal güzellikler bulunan nadir bölgelere çekilmesi de göz önünde bulundurularak, turizm faaliyetlerinin doğayla birlikte en üst düzeyde tutabilecek şekilde yeniden tasarlanması da göz önünde bulundurulması sürdürülebilirlik açısından fayda sağlayabilir (Seraphin & Ivanov, 2020; Van Beukering ve diğerleri, 2015).

- Rekreatif etkinliklerden özellikle açık hava rekreasyon faaliyetlerinde büyük önem arz eden çevrenin korunması, düzenlenmesi ve çeşitli tahribatlardan korunması oldukça önemli bir husustur. Zira bu sayede kentler için daha fazla rekreatif etkinlik alanları sağlanabildiği gibi insanların sürdürülebilir bir çevrede sağlıklı yaşam sürmelerine imkân tanınabilir. Kentlerin dışında ise, doğanın korunması daha dikkatli olmalıdır. Bu amaç doğrultusunda yasal

düzenlemelerle beraber, vahşi doğanın korunması, rekreatif etkinliklere katılan bireyler için belirli bölgelerin düzenlenmesi gibi uygulamalar yapılabilir.

- Covid-19 evresinde ziyaretçi taşıma kapasitesi göz önünde bulundurularak milli parklar çoğaltılıp ve doğal yaşam denetim altına alınabilir.

- Kane vd. (2021)'nin yaptığı çalışmada olduğu gibi kıyıda kamera ve drone ile turistlerin park, kamp yerleri gibi çevreyle iletişim halinde olduğu alanlarda davranışlarının takibi yapılarak, gözlemlenen sonuçlar sonrasında uygun tedbirler alınması kolaylaşabilir. Bu sayede hem turistlerin sosyal mesafe kuralları doğrultusunda çevreyle uyumlaştırılması kolaylaştırılabilir hem de doğal çevreye gelebilecek zararların en aza indirgenmesi sağlanabilir.

- Salgın sürecinin ne kadar devam edeceğinin bilinmemesiyle birlikte turizm sektörüne ilerleyen zamanlarda ne olacağıyla ilgili de öngörülemesizliğin bir süre daha hâkim olacağı düşünülmektedir. Bu bilinmezlikten mümkün mertebe en az zararla çıkmak isteyen turizm sektörü de mevcut andaki yapıya bakarak önlemler almayı artırabilir. Örneğin, doğayı korumak temeli esas alınarak sosyal mesafenin en aza indirildiği doğayı ve çevresini buna göre geliştirdiği alternatif turizm şekilleriyle kullanabilirken, yerli ve yabancı turisti de buna adapte ederek hem sürdürülebilir hem de koruyucu bir yaklaşım benimseyebilir.

- Ayrıca bu araştırma göstermiştir ki, rekreatif alanların ekolojik yapısına uygun olmayan etkenler arasında turizm ve rekreasyon faaliyetleri de yer almaktadır. Bu yüzden her rekreatif alan yöneticisi, gelecek nesillere aktarılma zorunluluğu olan milli parklarda gerçekleştirilen ya da gerçekleştirilmesi muhtemel faaliyetlerin olası çevresel etkilerini belirlemeli, uygun olmayan turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin park sınırları içerisinde gerçekleşmesine izin vermemelidir. Park içerisinde gerçekleştirilmesi uygun bulunan etkinlikler için ise, bireyler bilinçlendirilmeli ve kurallar bütünü ile çevreye zarar vermeden, doğayı tahrip etmeden rekreatif etkinliklerine ve turizm faaliyetlerine katılmalıdır. Bu önlemlerin kısa vadede o alanın hayatta kalmasına olanak sağlarken, uzun vadede ekolojik denge ve sağlıklı bir çevrenin oluşmasına, gelecek bireylerin daha sağlıklı bir çevrede yetişmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Her ne kadar alınan önlemlerin de etkisiyle vaka sayılarında azalmalar meydana gelip bugün herkes tarafından kabul gören "yeni normal" olarak adlandırılan döneme geçiş yapılmış olsa da salgın insan üzerindeki etkisini tamamen yitirmiş değildir. Bu sebeple bu salgın ile başlayan ve bundan sonra da kullanımı sıklıkla devam edileceği düşünülen doğal çevreye özellikle dikkat edilmesi, alınan önlemlerin ziyaretçilerin tutum ve davranışları doğrultusunda şekillenmesi önem arz etmektedir. Bu ve bundan sonraki dönemlerde doğal çevrenin insan için ne kadar önemli olduğunun farkına varılarak, gerekli önlemlerin alınmasının tüm toplumun görevi olduğu bilincine ulaşılması, uzun vadede destinasyonların sürdürülebilirliklerine olumlu etki ederek tercih edilebilirliklerini artıracaktır.

KAYNAKÇA

Akten, M. & Akten, S. (2011). *Rekreasyon potansiyellerinin belirlenmesine yönelik bir model yaklaşımı: gülez yöntemi*. I. Ulusal Sarıgöl İlçesi ve Değerlendirme Sempozyumu, Sarıgöl.

- Arslan, E., & Kendir, H. (2020). COVID-19 salgını sonrası yükselen trend kırsal turizm: Zile örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 3668-3683.
- Atken, M. (2003). Isparta ilindeki bazı rekreasyon alanlarının mevcut potansiyellerinin belirlenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Seri: A, Sayı: 2, 115-132
- Aydın, B. & Doğan, M. (2020). Yeni korona virüs (Covid-19) pandemisinin turistik tüketici davranışları ve Türkiye turizmi üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi. *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi*, 6(1), 93-115.
- Aydın, İ., ve Tütüncü, Ö. (2021). Pandemi sürecinde yaşlılık ve rekreasyon. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 32(1), 100-105.
- Bae, S. Y. & Chang, P. J. (2020). The effect of coronavirus disease-19 (covid-19) risk perception on behavioural intention towards 'untact' tourism in South Korea during the first wave of the pandemic (Mart, 2020). *Current Issues in Tourism*, 1-19.
- Baker, S. R., Bloom, N., Davis, S. J., & Terry, S. J. (2020). Covid-induced economic uncertainty, *National Bureau of Economic Research*.
- Chebli, A. & Said, F. B. (2020). The impact of covid-19 on tourist consumption behaviour: a perspective article. *Journal Of Tourism Management Research*, 7(2), 196-207.
- Craig, C. A., & Karabas, I. (2021). Glamping after the coronavirus pandemic. *Tourism and Hospitality Research*, 21(2), 251-256.
- Craig, C. A., Ma, S., & Karabas, I. (2021). COVID-19, camping and construal level theory. *Current Issues in Tourism*, 1-5.
- Düzgün, E. (2021). Pandemi sonrası yeni turist tercihi: glamping turizmi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 145-158.
- Evert, Alan W. (1999). Outdoor recreation and natural resource management: an uneasy alliance, *Parks & Recreation*, 34(7), 58- 67.
- Gün, S., & Tutcu, A. (2021). Covid-19 sürecinde turizm sektörü ve Türkiye açısından bir değerlendirme. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(6), 530-543.
- Hammitt, We. (2004). Recreation/User needs and preferences. *Encyclopedia Of Forest Sciences* (Ed: Burley, J., Evans, J., Youngquist, J. A.) Volume: 2. 17-24.
- Hoque, A., Shikha, F. A., Hasanat, M. W., Arif, I. & Hamid, A. B. A. (2020). The effect of coronavirus (covid-19) in the tourism industry in China. *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 3(1), 52-58.
- Inskeep, E. (1991), *Tourism planning. an integrated and sustainable development approach*, Van Nostrand Reinhold, New York.
- Kane, B., Zajchowski, C. A., Allen, T. R., McLeod, G., & Allen, N. H. (2021). Is it safer at the beach? spatial and temporal analyses of beachgoer behaviors during the COVID-19 pandemic. *Ocean & Coastal Management*, 205, 105533.

- Karahan, F., & Orhan, T. (2009). Çoruh Havzası Uzundere Vadisi'nin kırsal rekreasyon planlaması yönünden suya dayalı olanakları. kırsal çevre yıllığı, *Kırsal Çevre Ve Ormanlık Sorunları Araştırma Derneği*, 55-82, Ankara.
- Karaküçük, S. (1999). *Rekreasyon boş zamanları değerlendirme*. Bağırhan Yayımevi, 3. Baskı, Ankara.
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon (boş zamanları değerlendirme)*, Beşinci Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara
- Karaman, T. Z. (1996). *Sosyo-Ekonomik çevre ve çevresel etki değerlendirmesi*. Türk İdare Dergisi, İçişleri Bakanlığı Yayını, Sayı: 410,59.
- Kılıç, B., Aslan, H., & Gövce, M. (2020). Covid-19 sonrası turistik tüketim tutumu. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19(Covid-19 Special Issue), 554-570.
- Küçüktopuzlu, F. (1991). *Turistik faaliyetlerin turizm alanındaki ekolojik yapıya etkileri*. Turizm Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı, 246-254.
- National Parks (1995). Yellowstone values. *Wildlife Defended*, 69(¾), 10- 11.
- Neuburger, L., & Egger, R. (2020). Travel risk perception and travel behaviour during the Covid-19 pandemic 2020: A case study of the DACH region. *Current Issues in Tourism*, 1-14.
- Olalı, H., ve Alp T. (1988). *Turizm ekonomisi*, Ofis Ticaret Matbaacılık Sti. İzmir.
- Panizzon, D., & Andrew B. (2000). Biodiversity in Australia: What, where and for how long?, *Australian Science Teachers Journal*, 46(4), 17-26.
- Reynolds, G & Martin J. E. (1996). The sustainable use of sensitive countryside sites for sport and active recreation, *Journal Of Environmental Planning & Management*, 39(4), 563-576.
- Seraphin, H., & Ivanov, S. (2020). Overtourism: a revenue management perspective. *Journal of Revenue and Pricing Management*, 1-5.
- Spalding, M., Burke, L., & Fyall, A. (2021). Covid-19: Implications for nature and tourism. *Anatolia*, 32(1), 126-127.
- Şimşek D. S., & Korkut A. B. (2009). Kıyı şeridi rekreasyon potansiyelinin belirlenmesinde bir yöntem: Tekirdağ merkez ilçe örneği, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6(6), 316-327.
- Temizkan, V., Güven, E. Ö., Yilmazer, A., & Andsoy, C. Covid-19 ile gerçekleşen tüketici davranışları ve eğilimlerine yönelik bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(79), 1311-1327.
- Trainer, F. E. (1997). The global sustainability crisis: the implications for community, *International Journal of Science Economics*, 24(11), 1219-1240.
- Turton, S. M. (2005). Managing environment impacts of recreation and tourism in rainforests of the wet tropics of Queensland World Heritage Area, *Geographical Research*, 43(2), 140 – 151.
- Tükel, Y. (2021). Covid 19 sürecinde rekreatif faaliyetlere katılan bireylerin psikolojik sağlık düzeylerinin incelenmesi. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi-BÜSBİD*, 6(1), 91-104.

- Türker, G. Ö. (2020). Covid-19 salgını turizm sektörünü nasıl etkiler? turizm akademisyenleri perspektifinden bir değerlendirme. *International Journal Of Social Sciences And Education Research*, 6(2), 207-224.
- TÜRSAB. (2020). *Covid-19 sürecinde Türkiye ve Dünya turizmi değerlendirmesi*. [<https://www.tursab.org.tr/dunya-turizmi-degerlendirmesi>] adresinden alınmıştır (Erişim Tarihi: 01.10.2021).
- Urdal, M. & Uğurlu, K. (2016). *Kamp turizminde glamping işletmeciliği: Kırklareli ili için bir model önerisi*, 17. Ulusal Turizm Kongresi, 1213-1224, Detay Yayıncılık, Muğla.
- Usal, A. (1998). *Turizmde rekreasyon ve çevre ilişkileri*, Yayınlanmamış Doktora Ders Notları, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İzmir.
- Usta, Ö. (2001). *Genel turizm*, Anadolu Matbaacılık, İzmir.
- Uzun, S. (2005). *Kırsal ve kentsel alanlardaki parklarda kullanıcı memnuniyeti: Gölcük Ormanı Dinlenme Alanı ve İnönü Parkı örneği*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Abd, Yüksek Lisans Tezi, 104.
- Üner, T. (2021). Covid-19 döneminde turizm yazınında rekreasyon çalışmalarının sistematik derleme yöntemi ile incelenmesi. *International Journal Of Contemporary Tourism Research*, 5 (Prof. Dr. Özlem İpekgil Doğan'ı Anma Özel Sayısı), 178-189.
- Van Beukering, P., Sarkis, S., van der Putten, L., & Papyrakis, E. (2015). Bermuda ' s balancing act: the economic dependence of cruise and air tourism on healthy coral reefs. *Ecosystem Services*, 11, 76-86.
- Wachyuni, S. S. & Kusumaningrum, D. A. (2020). The effect of Covid-19 pandemic: how are the future tourist behavior?. *Journal of Education, Society and Behavioural Science*, 33(4), 67-76.
- Wen, J. Kozak, M. Yang, S. & Liu, F., (2020). COVID-19: potential effects on Chinese citizens' lifestyle and travel, *Tourism Review*. 2(6), 1-21
- WHO (2020), Naming the coronavirus disease (COVID-19) and the virus that causes it, [<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/>] adresinden alınmıştır.

Recreation and Tourism With Its Effects on The Environment in The Time of Covid-19: An Awareness Study

Ayşe ATAR

Ondokuz Mayıs University, Faculty of Tourism, Samsun/Turkey

Extensive Summary

The Covid-19 epidemic had a negative impact on the whole world from the moment it started, and with the virus progressing more severely than expected, some restrictive measures had to be taken. The most important of these measures taken during the fight against epidemics is the "Stay at Home" practice, which is also supported by everyone. With this application, individuals who have to stay at home most of the day have been in a desire to spend these rights by taking air and performing recreational activities in open areas, except for their essential needs, during the hours when they are allowed to go out. Although movement activities can be carried out under the conditions at home, the tendency to active activities in harmony with the environment has increased even more when going out in order to get rid of the stagnation state of being at home all the time. In particular, forest areas, which are one of the most important elements of the natural environment due to their natural, cultural and visual values, are one of the most preferred recreation resources.

The changes in the environment, which is one of the recreational areas with increasing use, after the decrease of the Covid-19 epidemic, after the visitor preferences, has naturally been a matter of curiosity. From this point of view, the aim of the study is to raise awareness by revealing the environmental effects of nature-based tourism and recreation activities, which have been widely started after Covid-19. Specially, understanding the extent of the environmental impact of the tendency to be intertwined with nature, which was observed to increase after Covid-19, is the most important factor that necessitates the study. In addition, it is thought that the study will also benefit the sector, as it guides field researchers and practitioners with its feature of addressing the generality of studies on recreation during Covid-19. The study was based on the qualitative research method, a conceptual framework was created by examining the source and document on the subject, and the concepts of Covid-19, recreation and tourism were discussed and evaluated in terms of their effects on the environment. It is thought that the study is important in terms of recognizing and minimizing the effects of individuals on the environment if they are negative and that the methods to be minimized will be given in the suggestions section, as it will provide a separate benefit as it will guide the relevant unit.

It is an expected behavior that the Covid-19 epidemic has changed the behavior and preferences of the touristic consumer, just as the risk perception and fear in general consumer behavior have changed consumer behavior today. Most of the recreation and tourism activities take place in nature or in areas where natural areas (sea, sun, sand) are intense. That is, most of the resources used for recreation and tourism are in nature or are natural attractions. In that case, there is a close relationship between man and the natural environment in which he lives, on the one hand, in terms of economic and continuation of life, on the other hand, in terms of recreational values which include many kinds of activities such as tourism and sports. The effects of these activities in the natural area can be positive or negative depending on the prominence and magnitude of the changes caused by the activities. In addition, the

sensitivity of people participating in recreational activities to environmental problems has a large share in the positive or negative impact on the natural area.

The recommendations developed for both academia and destination management practitioners are as follows, taking into account the outputs of the study created by making use of the literature:

- Considering the fact that touristic preferences are attracted to rare regions with natural beauties due to the Covid-19 epidemic, redesigning tourism activities to keep them at the highest level with nature may be beneficial in terms of sustainability.

- The protection, regulation and protection of the environment, which is of great importance in recreational activities, especially in outdoor recreation activities, is a very important issue. Because, in this way, more recreational activity areas can be provided for cities and it can be possible for people to lead a healthy life in a sustainable environment. Outside the cities, nature protection should be more careful. For this purpose, together with legal regulations, practices such as the protection of wild nature, the regulation of certain regions for individuals participating in recreational activities can be made.

- Considering the visitor carrying capacity in the Covid-19 phase, national parks can be increased and natural life can be taken under control.

- By monitoring the behavior of tourists in areas where they are in contact with the environment, such as parks and campgrounds, with cameras and drones in coastal areas, it can be easier to take appropriate measures after the observed results. In this way, both the harmonization of the tourist with the environment in line with the social distance rules can be facilitated and the damage to the natural environment can be minimized.

- Although it is not known how long the epidemic process will continue, it is thought that the unpredictability of what will happen to the tourism sector in the future will dominate for a while. The tourism sector, which wants to get out of this obscurity with the least possible damage, can also increase its measures by looking at the current structure. For example, it can use nature and its environment, where social distance is minimized on the basis of protecting nature, with alternative tourism forms developed accordingly, while adopting both a sustainable and protective approach by adapting local and foreign tourists to this.

- In addition, this research has shown that tourism and recreation activities are among the factors that are not suitable for the ecological structure of recreational areas. Therefore, every recreational area manager should determine the possible environmental effects of activities carried out or likely to be realized in national parks that have to be transferred to future generations, and should not allow inappropriate tourism and recreation activities to take place within the park boundaries. For the activities that are deemed appropriate to be held in the park, individuals should be made aware and participate in recreational activities and tourism activities without harming the environment and destroying the nature with the whole of the rules. It is thought that while these measures will allow the area to survive in the short term, it will enable the formation of an ecological balance and a healthy environment in the long term, and the future individuals to grow up in a healthier environment.

Although the number of cases decreased with the effect of the measures taken and the transition to the period called "new normal", which is accepted by everyone today, the epidemic has not completely lost its effect on people.

For this reason, it is important to pay special attention to the natural environment, which started with this epidemic and is thought to be used frequently from now on, and that the measures taken are shaped in line with the attitudes and behaviors of the visitors. Realizing how important the natural environment is for human beings in this and the following periods, reaching the awareness that it is the duty of the whole society to take the necessary precautions will increase the preferability of destinations by positively affecting their sustainability in the long run.